

О.О. Поплавський, аспір.

Житомирський державний технологічний університет

ДІЯЛЬНІСТЬ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ ЯК ОБ'ЄКТ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ*(Представлено д.е.н., проф. Петруком О.М.)*

Стаття присвячена об рунтуванню теоретичних засад аналізу страхових компаній та виявленню особливостей його здійснення.

Акцентовано увагу на важливій ролі економічного аналізу в економічній науці, що підтверджено його активним використанням у дослідженнях та практичною спрямованістю. Автором узагальнено класифікацію та принципи аналізу діяльності страхових компаній, доповнено їх специфічними для страховиків принципами зовнішнього середовища, публічності та ризикорієнтованості, що дають можливість більшою мірою врахувати особливості страхових відносин.

Не залишилося поза увагою уточнення елементів аналізу та ключових його напрямів, зокрема, аналізу фінансового забезпечення страховика, аналізу страхових операцій та аналізу інвестиційної діяльності, що дозволить забезпечити ефективне функціонування системи управління ризиками.

Ключові слова: економічний аналіз; страхова компанія; ризик.

Постановка проблеми. Страхові компанії стали невід'ємним елементом ринкової інфраструктури, і хоча їх роль як фінансових установ протягом найближчих десятиріч продовжуватиме поступати в значущості порівняно з банківськими установами, вплив страхової галузі на розвиток економіки ставатиме все більш відчутнішим. Діяльність вітчизняних страховиків як інституціональних інвесторів та як емітентів цінних паперів в умовах посилення інтеграційних процесів у світі потребує проведення рунтовних досліджень з даної проблематики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання аналізу фінансових установ активно вивчаються вченими, проте акцент науковців спрямований на діяльність комерційних банків. Огляд вітчизняних публікацій дає підстави стверджувати, що страховики є предметом досліджень зазвичай у контексті аналізу всіх небанківських фінансових установ (кредитних спілок, ломбардів, інститутів спільного інвестування, лізингових компаній тощо). Серед представників української економічної думки значний внесок у розвиток страхової справи та аналізу діяльності страховиків, зокрема, зробили В.Д. Базилевич [3], О.О. Гаманкова [5], К.Г. Гриценко [6], Є.Є. Іонін [8], О.В. Козьменко [10], В.С. Лень [12], А.Ю. Полчанов [21], О.О. Сидоренко [27] та ін. У той самий час недостатньо висвітленим є питання комплексного аналізу діяльності страхових компаній.

Метою дослідження є об рунтування теоретичних засад проведення аналізу діяльності страховиків у контексті зростаючої ролі останніх у фінансовому секторі.

Викладення основного матеріалу дослідження. Вивчення здобутків з питань еволюції економічного аналізу дає можливість виділити кілька етапів його розвитку (рис. 1), і лише на останньому діяльність страхових компаній, як і інших суб'єктів господарювання, почала виокремлюватися в самостійний напрям.

Вагомий внесок у розвиток аналізу економічних суб'єктів, до яких належать і страховики, було зроблено завдяки Маржиналістській революції, що змінила методологію економічного аналізу, саме завдяки використанню математичного інструментарію. Разом з тим, теоретичні напрацювання засновників маржиналізму (У.Джевонса, К.Менгера та Л.Вальраса) та їх послідовників не позбавлені недоліків, до яких належать: «безмірне спрощення складних економічних процесів та необ рунтоване зведення їх до математичних залежностей і моделей; при аналізі причинно-наслідкових зв'язків переважають кількісні методи дослідження; в своєму аналізі маржиналістська теорія ігнорує соціальні проблеми розвитку суспільства» [28, с. 19].

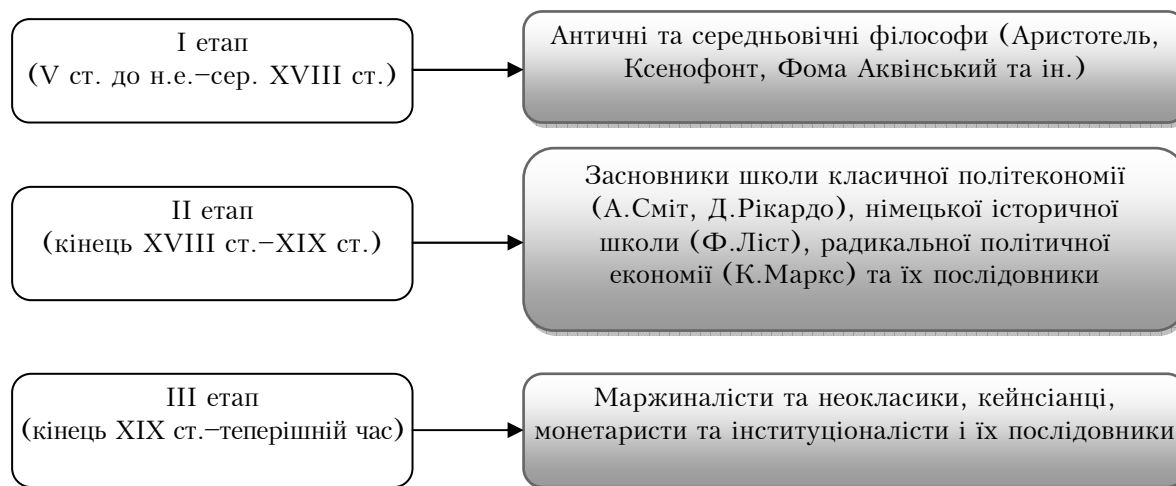

Рис. 1. Представники та періодизація розвитку економічного аналізу [24]

Проведення рунтового аналізу діяльності страхових компаній потребує також вивчення окремих макроекономічних проблем, кон'юнктури грошового ринку, з урахуванням ролі інституціональних змін, які характерні для страхової галузі, що було б неможливо без розробок представників інших наукових шкіл, зокрема, кейнсіанства, монетаризму та інституціоналізму відповідно. Крім того, ініціаторами зрушень у становленні аналізу були не тільки вчені, але й практики. Так із поширенням аналізу звітності потенційних позичальників американських комерційних банків у 90-х роках XIX ст. пов'язане становлення систематизованого аналізу фінансової звітності [9, с. 201]. Завдяки нагромадженій інформаційній базі стало можливим зіставлення окремих фінансових показників (зокрема, порівняння оборотних активів із поточними зобов'язаннями компанії), вивчення їх взаємозв'язку і дало поштовх до розвитку коефіцієнтного аналізу.

Про беззаперечну ключову роль аналізу у розвитку сучасної економічної науки свідчить широка практика його застосування в дослідженнях та постійне вдосконалення методології, а також значна кількість нобелістів з економіки (табл. 1).

Таблиця 1

Лауреати премії Шведського державного банку з економічних наук імені Альфреда Нобеля за зроблений внесок у вирішення проблем економічного аналізу

з/п	Об рунтування	Лауреат	Країна
1	2	3	4
1	За створення і застосування динамічних моделей до аналізу економічних процесів (1969 р.)	Тінберген Ян (Tinbergen Jan), Фріш Рагнар Антон Кіттілх (Frisch Ragnar Anton Kittil)	Нідерланди, Норвегія
2	За наукову роботу, що розвинула статичну і динамічну економічну теорію, яка зробила внесок до підвищення загального рівня аналізу в галузі економічної науки (1970 р.)	Самуельсон Пол Ентоні (Samuelson Paul Anthony)	США
3	За досягнення в галузі аналізу споживання, історії грошового обігу і розробки монетарної теорії, а також за практичний показ складності політики економічної стабілізації (1976 р.)	Фрідман Мілтон (Friedman Milton)	США
4	За фундаментальний внесок у розробку системи національних рахунків й істотне вдосконалення основ емпіричного економічного аналізу (1984 р.)	Стоун Річард Джон Ніколас (Stone Richard Dzhon Nikolas)	Англія

Закінчення табл. 1

1	2	3	4
5	За розвиток і застосування гіпотези раціональних очікувань, трансформацію макроекономічного аналізу і поглиблення розуміння економічної політики (1995 р.)	Лукас Роберт (Lucas Robert)	США
6	За внесок в економічний аналіз добробуту населення (1998 р.)	Сен Амартья Кума (Sen Amartya Kumar)	Індія
7	За розвиток теорії та методів аналізу соціально-економічних факторів і, зокрема, залежності рівня освіти, місця проживання від економічних умов життя конкретної особи. За розвиток теорії і методів аналізу дискретної вибірки (2000 р.)	Хекмен Джеймс Джозеф (Heckman James Joseph), МакФедден Дашель Літл (McFadden Daniel)	США

Джерело: систематизовано на основі [7]

Становлення економічного аналізу в Україні має особливості, що зумовлені складним шляхом нашої держави до незалежності та незавершеністю ринкових реформ у багатьох сферах. Питання формування і розвитку національної школи економічного аналізу детально висвітлено в монографії О.В. Олійник «Розвиток економічного аналізу в умовах інституційних змін». Автором систематизовано дослідження шляхом вивчення публікацій у провідних фахових журналах, матеріалів науково-практичних конференцій, захищених докторських дисертацій. Ми погоджуємося з думкою О.В. Олійник про те, що «економічний аналіз трансформується адекватно до суспільно-економічних змін, які відбуваються в країні та за її межами» [19, с. 187], саме тому, враховуючи масштаб тих економічних потрясінь, що мали місце протягом останніх років, окремі положення аналізу діяльності вітчизняних фінансових установ, у тому числі і страхових компаній, потребують перегляду.

Аналіз діяльності страхових компаній можна визначити як рунтовне вивчення діяльності як окремих страховиків, так і їх сукупності в конкурентному середовищі, що спрямоване на функціональну підтримку страхового менеджменту. В рунтовно та об'єктивно проведеній аналітичній роботі зацікавлене широке коло користувачів, проте первинний попит на таку інформацію створюють власне самі страхові компанії у особі їх менеджерів та власників.

За результатами узагальнення підходів до класифікації діяльності фінансово-кредитних установ, до яких належать страховики, використовуючи методи аналогії та асоціації, нами виділено такі основні класифікаційні ознаки (табл. 2).

Таблиця 2

Узагальнена класифікація аналізу діяльності страхових компаній

з/п	Класифікаційна ознака	Вид аналізу
1	2	3
1	Об'єкти аналізу	Галузевий
		Внутрішньофірмовий
2	Суб'єкти аналізу	Зовнішній
		Внутрішній
3	Часовий горизонт	Стратегічний
		Оперативний
4	Спектр досліджуваних питань	Комплексний
		Тематичний
5	Повнота охоплення	Суцільний
		Вибірковий
6	Періодичність	Періодичний
		Разовий (ситуаційний)
7	Час проведення	Попередній
		Поточний
		Наступний

Закінчення табл. 2

1	2	3
8	Характер факторів, що вивчаються	Ендогенний (аналіз власних позицій)
		Екзогенний (аналіз зовнішнього середовища)
9	Спосіб обробки інформації	Ручний
		Комп'ютеризований
		Автоматизований
10	Доступ до результатів аналізу	Публічний
		З обмеженим доступом
11	Організаційна форма	Централізований
		Децентралізований

Примітка: систематизовано автором на основі [22, с. 27; 19, с. 308; 23, с. 20]

Перелік поданих класифікаційних ознак не є вичерпним, проте, на нашу думку, дозволяє розкрити зміст аналізу діяльності страхових компаній.

Загальний алгоритм проведення аналізу діяльності суб'єктів господарювання, в тому числі і страхових компаній, містить три етапи, що можуть мати різні назви і деталізуватися залежно від ситуації, про те їх сутність залишається незмінною (рис. 2).

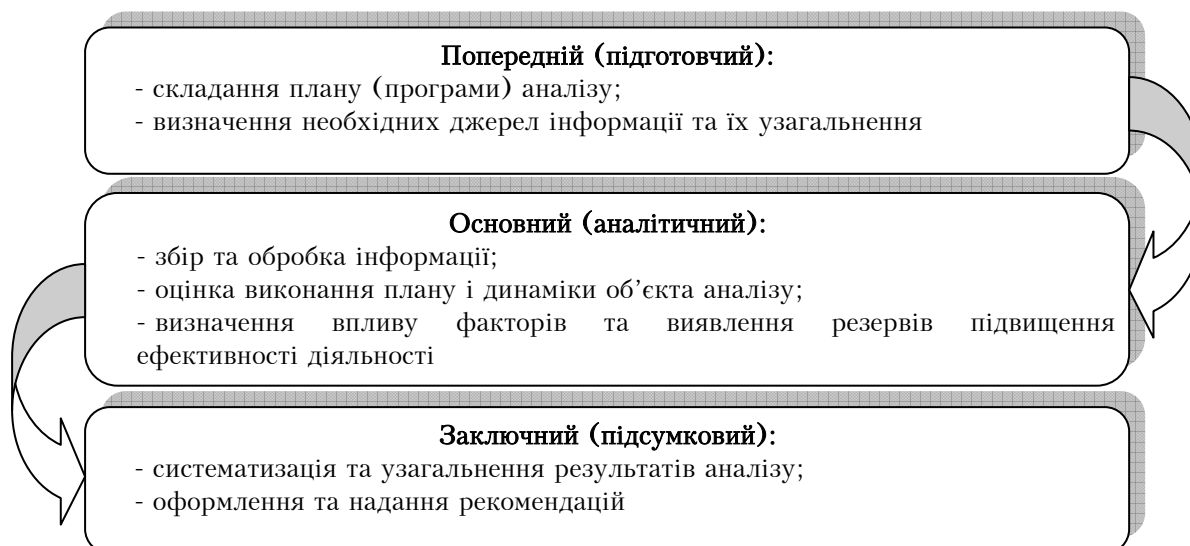

Рис. 2. Етапи аналізу діяльності страховика [2, с. 40]

На першому етапі важливим є формування необхідної інформаційної бази аналізу, конкретизація цілей дослідження та вибір актуального методичного забезпечення. Наступний крок передбачає обробку даних, підтвердження або ж спростування попередніх висновків щодо об'єкта аналізу, виявлення взаємозв'язку між окремими процесами. І вже на завершальному етапі формується підсумкова думка аналітика щодо обраної проблеми та відповідне оформлення результатів аналізу.

Завдання аналізу страхової діяльності визначаються окремо для кожного з суб'єктів аналізу (рис. 3). Так самі страховики прагнуть оптимізувати страховий та інвестиційних портфелі, диверсифікувати джерела фінансування, забезпечити високий рівень прибутковості та зростання капіталу при мінімальному ризику. Інші компанії ринку та їх об'єднання оцінюють діяльність страховиків з позиції можливих наслідків для досягнення власних цілей. Державний регулятор здійснює нагляд за страховою діяльністю з метою ефективного розвитку галузі та недопущення неплатоспроможності компаній через механізм контролю виконання економічних нормативів і проведення стрес-тестування.

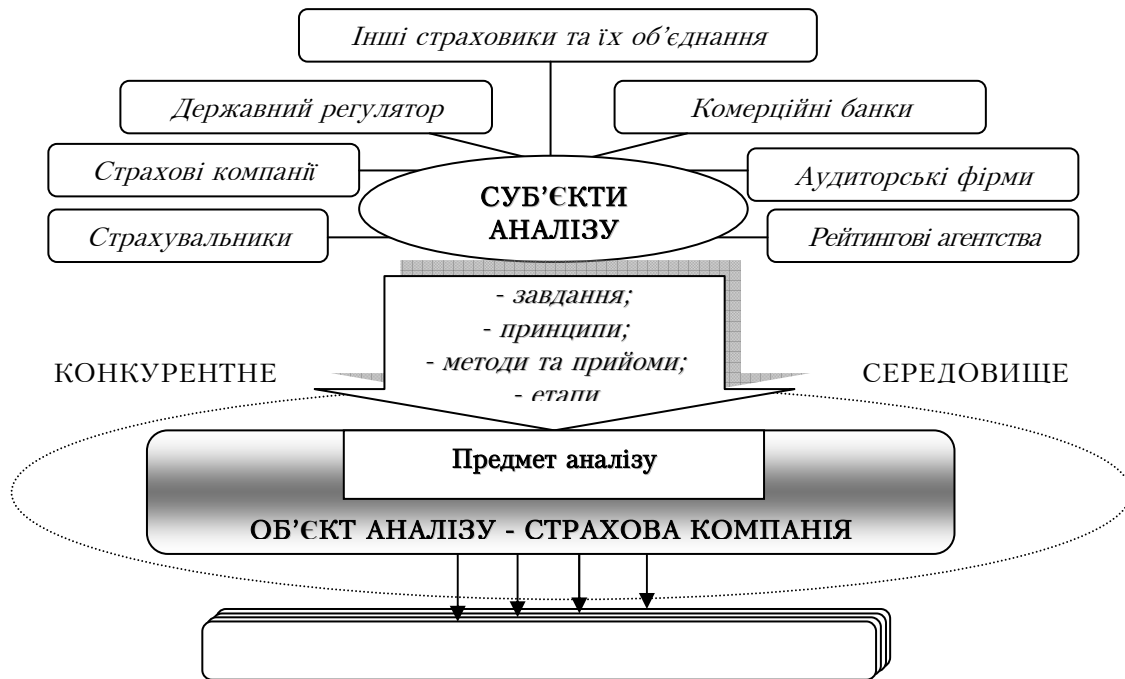

Рис. 3. Система аналізу діяльності страхових компаній

Враховуючи зростаючий рівень банківсько-страхової інтеграції в світі, широкої практики набуло проведення комерційними банками аналізу страховиків під час акредитації останніх, а з деякими з таких методик можна ознайомитися безпосередньо на сайті фінансових установ. Потенційні та існуючі клієнти компаній зацікавлені у визначенні подальших перспектив щодо співпраці з страховими компаніями в контексті реалізації власних інтересів. Проведення аудиту фінансової звітності, що є обов'язковим для вітчизняних страховиків, породжує відповідні аналітичні запити для формування думки аудитора про достовірність оприлюднених даних. На фоні становлення вітчизняного фінансового ринку зростає роль рейтингових агентств, які також є суб'єктами аналізу діяльності страхових компаній. Методичні положення проведення рейтингування, як правило, оприлюднюються на сайті агентства і входять до інформаційної бази досліджень вітчизняних і зарубіжних науковців.

За результатами вивчення принципів проведення аналізу діяльності суб'єктів господарювання, їх узагальнення та уточнення, відповідно до особливостей страхової діяльності, нами було виділено загальні та специфічні принципи (табл. 3).

Враховуючи відсутність рунтовних досліджень з питань аналізу діяльності страховиків як окремого напрямку економічного аналізу серед вітчизняних науковців, ми звернулися до літератури з питань аналізу банківської діяльності. На нашу думку, відмінності в діяльності банківських і страхових установ є менш суттєвими, порівняно з підприємствами реального сектору економіки. Так запропоноване в підручнику за редакцією проф. А.М. Герасимовича «Аналіз банківської діяльності» визначення методу аналізу банківської діяльності як «комплексно органічно пов'язаного дослідження діяльності комерційного банку з використанням статистичних, економіко-математичних, облікових та інших способів обробки інформації» [1, с. 10], може бути адаптоване і до страхової діяльності.

Серед прийомів, що використовуються в економічному аналізі, у більшості фахової літератури розрізняють кількісні (математичні або формалізовані) та якісні (абстрактно-логічні або неформалізовані). Якщо до першої групи належать аналіз, синтез, індукція, дедукція та евристичні прийоми, то до другої – описові (середні, відносні величини, ряди динаміки тощо) та аналітичні прийоми, до яких враховують прийоми оптимізації, детермінованого та стохастичного факторного аналізу [11, с. 11; 20, с. 27].

Незважаючи на точність результатів кількісного підходу та його практичну спрямованість, наявність часового лагу між одержанням даних та їх вивченням, а також значна математична формалізація з великою кількістю припущень зумовлюють необхідність комплексного використання зазначених вище прийомів економічного аналізу. Так, наприклад, при проведенні

департаментом ризиків корпоративного бізнесу одного з комерційних банків аналізу діяльності страховиків з метою подальшої співпраці з останніми враховують інформацію про власників істотної участі, членство в фінансових групах, об'єднаннях страховиків, наявність дозвільних документів, історію діяльності, спеціалізацію, тобто має місце застосування абстрактно-логічних прийомів [4]. Сам же аналітичний процес складається з чотирьох етапів, для яких, окрім першого, характерним є використання кількісних прийомів [4]:

1) перевірка стоп-факторів діяльності страхової компанії (негативна ділова репутація, імовірна маніпуляції щодо даних фінансової звітності, незначний досвід роботи на ринку тощо);

2) оцінка достатності капіталу страхової компанії для покриття страхових ризиків;

3) коефіцієнтний аналіз страхової компанії та побудова її внутрішнього рейтингу;

4) визначення лімітів співпраці з страховою компанією.

Таблиця 3

Принципи аналізу діяльності страхових компаній

з/п	Принцип	Характеристика
<i>Загальні для всіх суб'єктів господарювання</i>		
1	Принцип системності	Дослідження страхових компаній як складних динамічних систем, складові яких знаходяться в тісному взаємозв'язку
2	Принцип цільової спрямованості	Ключовою передумовою проведення аналізу є чітке формулювання та розуміння його головного завдання, що визначає структуру аналітичної роботи
3	Принцип науковості	Активне використання наукових здобутків та інноваційних підходів у дослідженні причинно-наслідкових зв'язків між явищами та процесами в економіці
4	Принцип комплексності	Всебічне врахування різних аспектів діяльності страховика, його бізнес-процесів та умов функціонування
5	Принцип періодичності	Проведення аналітичної роботи в страхових компаніях повинен мати плановий і постійний характер, для чого в структурі компанії може створюватися відповідний департамент
6	Принцип об'єктивності та точності	Аналіз має ґрунтуватись на достовірних і реальних даних, що необхідні для проведення точних розрахунків та формулювання конкретних управлінських рекомендацій з обов'язковими критичними зауваженнями щодо їх застосування
7	Принцип дієвості та оперативності	Своєчасно проведений аналіз дозволяє швидко ідентифікувати проблеми, інформувати про це керівництво, що, в свою чергу, впливає на діяльність страховика та отримані результати
8	Принцип ефективності	Раціональне співвідношення між витратами на проведення аналізу та одержаним ефектом
<i>Специфічні для страховиків</i>		
9	Принцип зовнішнього середовища	Необхідним є вивчення зовнішнього середовища страховика, зокрема, законодавства, тенденцій розвитку фінансового сектору, ініціатив та політики державного регулятора, традицій та практики страхування в країні або регіоні
10	Принцип публічності	До проведення аналізу можуть залучатися більшість співробітників компанії, провідні наукові співробітники, аналітики консалтингових фірм та інші зацікавлені особи, що підвищує рівень довіри до одержаних результатів. Крім того, оприлюднення останніх сприятиме підвищенню рівня довіри інституту страхування
11	Принцип ризик-орієнтованості	Формування дієвого інструментарію аналізу ризиків як вихідної категорії в діяльності страховика дозволить забезпечити прийнятний рівень фінансової стійкості, прибутковості та зростання капіталізації

Примітка: систематизовано на основі [1, 18, 19, 20, 22, 26]

Під час рейтингування страховиків вітчизняними рейтинговими агентствами «Кредит-Рейтинг», «Рюрік», «Українське кредитно-рейтингове агентство», «Стандарт-Рейтинг», «Експерт-Рейтинг» кількісні та якісні прийоми доповнюють одне одного [13–17]. А ось розроблені державним регулятором «Рекомендації щодо аналізу діяльності страховиків» [25] передбачають використання виключно кількісних прийомів, що не дають повною мірою врахувати всі аспекти функціонування страхових компаній. У той самий час оприлюднення всіх перелічених вище методик є проявом виділеного нами принципу публічності, що дає можливість долучитися до дискусії щодо їх застосування все більшій кількості науковців та аналітиків-практиків.

Предмет аналізу діяльності страховиків визначається за його напрямками, до яких належать такі (рис. 4).

Рис. 4. Напрями аналізу діяльності страхової компанії

Нами виділено три блоки аналізу, що охоплюють ключові напрями діяльності страховика, а саме, формування ресурсів (блок «Аналіз фінансового забезпечення страховика»), їх використання (блок «Аналіз інвестиційної діяльності») та розвиток компанії в конкурентному середовищі (блок «Аналіз страхових операцій»). Діяльність страхової компанії як учасника фінансового ринку можна розглядати в частині:

- 1) аналізу власного капіталу – при випуску цінних паперів;
- 2) аналізу позикового капіталу – в процесі залучення коштів через позики або боргові цінні папери;
- 3) аналізу фінансової стійкості – під час емісії цінних паперів, що прив'язані до страхових ризиків;
- 4) аналізу фінансових інвестицій – при вкладенні активів страховика в різноманітні об'єкти;
- 5) аналізу ринкових ризиків – у процесі управління ними;
- 6) аналізу прибутковості – під час визначення потенційного та фактичного рівнів віддачі від інвестицій і виявлення причин відхилень.

Запропонований підхід, на нашу думку, найбільше відповідає системі управління ризиками, запровадження якої є обов'язковим для страхових компаній.

Висновки. Страховики належать до категорії особливих фінансових інститутів, що зумовлено специфікою страхової справи та знаходить своє відображення в підходах до

проведення аналізу їх діяльності. За результатами аналізу формуються висновки та рекомендації, на основі яких приймаються стратегічні управлінські рішення, а допущені в процесі аналітичної роботи прорахунки можуть мати катастрофічне для компанії значення. Напрямок подальших досліджень має бути пов'язаний з впливом операцій страховика на фінансовому ринку на його платоспроможність.

Список використаної літератури:

1. Аналіз банківської діяльності : підручник / А.М. Герасимович, М.Д. Алексеєнко, І.М. Парасій-Вергуненко та ін. ; за ред. А.М. Герасимовича. – К. : КНЕУ, 2004. – 599 с.
2. Аналіз господарської діяльності : навч. посібник / за заг. ред. І.В. Сіменко, Т.Д. Косової. – К. : Центр навч. л-ри, 2013. – 384 с.
3. *Базилевич В.Д.* Страхова справа / *В.Д. Базилевич, К.С. Базилевич.* – К. : Знання, 2005. – 351 с.
4. Вимоги Банку до страхових компаній-партнерів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.unicredit.ua/files/Vumogy.pdf>.
5. *Гаманкова О.О.* Ринок страхових послуг України: сутність, тенденції та шляхи розвитку : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : спец 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / *О.О. Гаманкова.* – К., 2010. – 33 с.
6. *Гриценко К.Г.* Нейромережевий метод динамічного аналізу діяльності страховиків / *К.Г. Гриценко* // Вісн. Східноукр. нац. ун-ту ім. В.Даля. – 2012. – 8 (179), Ч. 2. – С. 264–270.
7. Економічний олімп: лауреати Нобелівської премії з економіки 1969–2009 рр. : бібліогр. покажчик / ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» ; уклад.: *Т.О. Коноваленко, Р.О. Вайтешонок, І.Ю. Бойко* ; наук. ред. *Т.В. Куриленко.* – К. : КНЕУ, 2010. – 148 с.
8. *Іонін Д.С.* Механізм управління вартістю страхових компаній : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / *Д.С. Іонін.* – Донецьк, 2008. – 20 с.
9. *Ковалев В.В.* Введение в финансовый менеджмент / *В.В. Ковалев.* – М. : Финансы и статистика, 2006. – 768 с.
10. *Козьменко О.В.* Страховий ринок України у контексті сталого розвитку : монографія / *О.В. Козьменко.* – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. – 352 с.
11. *Куликов С.В.* Финансовый анализ страховых организаций : учеб. пособие / *С.В. Куликов.* – Ростов н/Д. : Феникс ; Новосибирск : Сибирское соглашение, 2006. – 224 с.
12. *Лень В.С.* Облік і аудит в страхових організаціях : навч. посібник / *В.С. Лень.* – К. : Центр навч. л-ри, 2009. – 408 с.
13. Методика определения (pi)-рейтинга устойчивости страховщиков / РА «Експерт-Рейтинг» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://expert-rating.com/data/upload/PI-ratings/Pi-rating_of_Ins-2011.pdf.
14. Методика рейтингового оцінювання для страхових компаній / НРА «Рюрік» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rurik.com.ua/documents/methodology/metod_insur-final.pdf.
15. Методология определения кредитного рейтинга страховой компании. Основные положения / Українське кредитно-рейтингове агенство [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ucra.com.ua/var/upload/files/file/metodology_IC.pdf.
16. Методология определения рейтинга финансовой устойчивости страховщика NON-LIFE сектора / РА «Стандарт-Рейтинг» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.standard-rating.com/data/upload/Methods/Methods_SR_non-life.pdf.
17. Методология рейтинговой оцінки страхової компанії / РА «Кредит-Рейтинг» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.insurancebiz.org/upload/doc/methodology_insur.pdf.
18. *Мних Є.В.* Економічний аналіз : підручник / *Є.В. Мних.* – К., 2011. – 630 с.
19. *Олійник О.В.* Розвиток економічного аналізу в умовах інституційних змін : монографія / *О.В. Олійник* ; Житомирський держ. технол. ун-т. – Житомир : ЖДТУ, 2008. – 652 с.

20. *Парасій-Вергуненко І.М.* Аналіз банківської діяльності : навч.-метод. посібник / *І.М. Парасій-Вергуненко.* – К. : КНЕУ, 2003. – 347 с.
21. *Полчанов А.Ю.* Стратегічне фінансове управління страховими компаніями : дис. на здобуття наукового ступеня : спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / *А.Ю. Полчанов* ; Житомир. держ. технол. ун-т. – Житомир, 2012. – 187 с.
22. *Примостка Л.О.* Аналіз банківської діяльності: сучасні концепції, методи та моделі : монографія / *Л.О. Примостка.* – К. : КНЕУ, 2002. – 316 с.
23. *Прокопенко І.Ф.* Методика і методологія економічного аналізу / *І.Ф. Прокопенко, В.І. Ганін.* – К. : Центр навч. л-ри, 2008. – 430 с.
24. *Розмаинский И.В.* История экономического анализа на Западе : текст лекций / *И.В. Розмаинский, К.А. Холодилин* ; Санкт-Петербургский филиал Нац. исслед. ун-та «Высшая школа экономики». – СПб. : Отдел оперативной полиграфии НИУ ВШЭ, 2012. – 216 с.
25. Розпорядження Держфінпослуг «Рекомендації щодо аналізу діяльності страховиків» від 17.03.2005 р., 3755 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc>.
26. *Савицька Г.В.* Економічний аналіз діяльності підприємства : навч. посібник / *Г.В. Савицька.* – 3-тє вид., випр. і доп. – К. : Знання, 2007. – 668 с.
27. *Сидоренко О.О.* Фінансовий аналіз ліквідності активів страховиків / *О.О. Сидоренко* // Економічні науки / Сер. : Економіка та менеджмент. – 2012. – Вип. 9 (2). – С. 469–474 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/еспем_2012_9\(2\)_66.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/еспем_2012_9(2)_66.pdf).
28. Экономическая теория : учебник / *В.С. Артамонов и др.* ; под ред. *В.С. Артамонова, С.А. Иванова.* – СПб : Питер, 2010. – 528 с.

ПОПЛАВСЬКИЙ Олексій Олексійович – аспірант кафедри обліку і аудиту Житомирського державного технологічного університету.

Наукові інтереси:

– економічний аналіз;

– страхова справа.

E-mail: finance_0412@ukr.net.

Стаття надійшла до редакції 16.09.2015.